

Catalunya Artística

ANY II.—BARCELONA, 22 AGOST 1901.

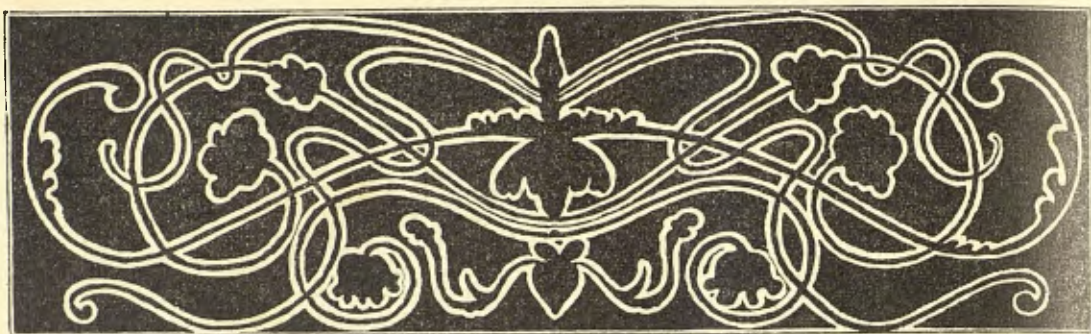

Núm. 63.

15 céntims.

ITALIA VITALIANI

J. Biosca

Italia Vitaliani.

Vaig a fer una afirmació, que, de bell entuvi, semblarà bon xich atrevida y fins potser alguns la creurán filla de la passió, portada al paroxisme: però com que ho sento y ho crech sincerament, haig de dirho.

La Vitaliani, avuy per avuy, me sembla l'actriu d'un talent més extraordinari, qu'ha trepitjat las taulas de Barcelona, d'uns cuants anys ensà.

Pera demostrar la veritat d'aquesta afirmació, que, com he dit avans, alguns pendrán per apassionada, no vull entrar en comparansas enfadosas sempre y que sols poden conduhir á ficar el mérit d'un artista, d'una manera relativa, sense assenyalar el lloch absolut que li pertoca dintre del art; prefeixo parlar sols de l'actriu y del seu treball, deslligat per complert del recort d'altres artistes.

Hi han actrius que s'imposan al públich aixís que's presentan en la escena, ja sigui per la seva bellesa, ja per la seva figura escultural ó per la dolcesa de la seva veu, etc., etc. La Vitaliani no posseheix cap d'aquestas cualitats, y que'm perdoni l'artista lo qu'en aquestas ratllas puga haverhi de poch galant per la dona.

Més aviat baixa que alta, magre,—y aquesta es una de las causas principals de que'ls nostres bons burgesos y pares de familia, deixin buydas las butacas del Noveats;—extraordinariament magre, com si'l foch de l'ànima li consumís el cos, ab una veu petita, simpática de cara,

aixó si, però quin atractiu no es per sentirlo el públich d'un teatro, sinó per fruhirlo els amichs en la tertulia d'un salonet, la Vitaliani, no té cap d'aquellas condicions triomfals, qu'apunyegan al espectador y'l fan entregar, lligat moralment de mans y camas devant de la *charmeuse*.

Y malgrat aixó, la Vitaliani arriba á comunicar la emoció artistica de la manera més intensa y com l'actriu més ben dotada, per la forsa y la veritat del seu treball, exteriorisant, fins en els seus més petits detalls, l'ànima entera dels personatjes que representa... cuan ne tenen: perque, cuan aquestos no'n tenen d'ànima, cuan no son més que ninots de cartró, moguts pe'l capritxo del autor, la Vitaliani queda reduhida á una cómica adotsenada, per no dir dolenta. Y es perque, com hem dit avans, las sevas condicions fisicas no la salvan; ella per triomfar, necessita poguer treure á llum, la forsa interior de la seva gran ànima d'artista sincera. Tot lo qu'es artifici, li va malament: tot lo que sigui humà, ho encarna d'una manera maravellosa. Y cuan més fondo sigui el sentiment, com més complicada la psicologia del personatge, més

LA VITALIANI EN «LA TOSCA»

se trobará en el seu element y veuréu sortir á contra claror del seu treball, tot el rodatje interior d'ideas y passions que fan moure al personatge.

Poséu á la Vitaliani, barrejada en una companyia cualsevol, devant d'un públich descon-

gut; feuli representar una d'aquestas obras, com per desgracia n'hi han tantas, en que'ls personatges son putxinel·lis que's bellugan á mida que l'autor estira'ls cordills, y estich ben segü que casi passarà desapercebuda. Dihem casi, perque en todas las obras, per artificials que siguin, hi há quelcòm d'humá, un moment, un incident, ensopegats, y la Vitaliani, arrapantshi ab tota l'ànima, li donará un relleu y una importancia, may somiada per l'autor: aixó fa, que fins en els *paudevilles* més insustancials, se revela la genial artista, cuan per casualitat ensopega ab algún sentiment verament humá.

Peró, en cambi, si li donéu una obra que tinga vida, quins personatges siguin de carn y ossos, ab passions y sentiments veritat, podéu contar que se'n endurá al publich de correguda.

Per aixó, tenint en compte que la Vitaliani no posseheix cap de las condicions fisicas, que tan ajudan á una actriu, y devant de la manera maravellosa com arriba á produhir la emoció artistica, sense valdres de recursos teatrals, fentnos entrar fins l'ànima mateixa del tipo qu'en carna, deya al comensament y repeteixo aquí, que la considero com l'actriu de talent més extraordinari que ha vingut á Barcelona, d'uns cuants anys á n'aquesta part.

J. PONS PAGÉS.

Fum!

Com feu una vegada Campoamor,
tirém al foch memorias
d'altras historias
de falsos juraments d'amor.

—
¡Y quin manat tan gros de lletres hi há!

¡Quin goig cuan cremin ruhentas
aixecant flamas lluhentas
que l'espai s'engolirá!

¡Qu'es bonica la seva lluminor!...

Cremém tanta mentida
de dona fementida
que'ns ha endolat el cor.

Tal vegada ab llur fum, vinga l'oblit
dels tristos desenganys
que á forsa de tants anys
m'han corsecat el pit.

Quí sab si aixís, me despendré del món

pensant que l'hermosura,
la ditxa y la ventura
no més que cendra son;
que'ls juraments d'amor son com la llum,
que basta una bufada
per ésser apagada.
¡Que tot, que tot es fum!

—«Ja may t'oblidaré. Teva, Maria.»

Fou la primera al món que m'ho va dir;
mes no fou la primera que mentia
com d'altras en 'cabat me van mentir.
Cremém, cremém á la que ayment fidel
tan verament lo serme al món jurava
pe'l Deu Omnipotent, pe'ls sants del cel...
¡Y al cap d'un any de mi no's recordava!

—«Mon cor es teu; tan sols per tu glateix»
aquesta'm diu á cada carta. ¡Fera!

Al cap de quatre mesos, lo mateix:
aquesta m'oblidá com la primera.

—«T'estimo com ningú al món ha estimat...»

—«Tan sols seré felis ab ton amor...»

—«¿Qué tens? ¿Per qué no escrius? ¿M'has oblidat?»

—«Teva y de ningú mes, mon aymador...»

¡Y tot ha sigut fals, tot fals; tot llum
que als xisclets de la ferma mestralada
de l'oblit y l'engany, s'es apagada!...
¡Tot fum; no hi há res més, res més que fum!

—
Com feu una vegada Campoamor,
tirém al foch memorias
d'altras historias
de falsos juraments d'amor.

—
Fuig de ma pensa, abrassada
qu'amorosit li vaig dar;
fuig de mos llabis, besada
ab que un jorn me'ls va cremar.

Esfumeuvos, sentiments
qu'heu cregut tanta mentida,
com ho fan els juraments
d'eixa passió malehida.

Cremeuvos del tot, feu llum,
brasa, cendra calzinada;
sadolleu l'espai de fum
que s'engoli la ventada.

Que com ho feu Campoamor,
tirant al foch las memorias
d'aquestas tristas historias
tornará á revivre'l cor.

MARÍN VILALLONGA.

Alegoria.

A LA MEVA ESTIMADA GERMANA CINTETA.

Alegrement extenia
sa capsana l'arbre vell,
y á sas tres brancas nodria
no deixantse res per ell;

y las tres brancas pomposas
del bon arbre ab la sahó,
cada jorn més ufanosas
creixían que daba bó.

Acabada la creixensa
del brancám ferm y tupit,
l'arbre gegantí, comensa
á migrarse dia y nit.

S'imagina, devegadas,
que l'Amor prompte vindrá,
y que las brancas aymadas
una á una li pendrá.

¿Cóm podrá viurer el pobre
sense els bocins del cor seu?
Cuan l'hivern li cayga á sobre
¿quí li aguantará la neu?

¿Quí, del torp á l'esbranzida
defensará'l tronch llenyós?
¿quí li alegrará la vida
cuan el banyí'l sol hermós?

¿Quí li durá refiladas
de pinsans y passarells?
Fora las brancas gemadas
ni'l mirarán els aucells!

Llavoras ple de tristura
poch á poch caurá malalt,
y la soca ferma y dura
caurá als cops de la destrall!

Tot pensant tan tristas cosas
el bon arbre, s'esbargaix,
vejent las brancas ditxosas
gronxarse en el lloch mateix,

y, sent que baixet, li diuhen:
—Allunya ton negre esglay
que'ls teus fills, pera tu viuhen,
y no t'han de deixar may.

MANEL MARINEL-LO.

FOLK-LORE CATALA

Corrandas populars

RECULLIDAS EN DIVERSAS ENCONTRADAS DE CATALUNYA.

C

(Continuació.)

118

Corrandas ne son corrandas,
corrandas ne son cansons,
que no hi há mellor barreja
que minyonas ab minyons.

(Ripoll.)

119

Calla, brut, y calla, porch,
calla, morros de caldera,
que tens la llengua més llarga
que'ls cordons d'una bandera.

(Esparraguera.)

120

Carbassa me n'han donada,
jo l'he presa alegrement,
més m'estim menjar carbassa
que servi á dolenta gent.

(Collbató.)

121

Carbassa me n'han donada,
tallada ab un ganivet;
més m'estimo la carbassa
que la xica de cal Miret.

(Cambrils.)

122

Caramellas endarrera,
caramellas endevant,
portéu ous y botifarras
y una ampolla de vi blanch.

(Ripoll.)

123

Caramellas endarrera,
caramellas endevant,
més m'estimo la mestressa
que no pas lo que'm darán.

(Hostafranchs.)

124

Carré'amunt y carré'avall
se'n passeja una porquera
reganyant un pet de cul
més vermell que una cirera.

(Sant Hilari Sacalm.)

GENERAL GINESTÀ PUNSET.

(Seguirán.)

La gentil Rosalía.

Devant la cambra de la gentil Rosalía, un bosch secular s'extenia magníficament.

Y'l seu deliri, lo que més li agradava á'n ella era passejarhi... passejarhi pe'l bosch, rublert de pins y sálzers. En dias de boyra, talment haguereu dit qu'era una fada.

Y'ls dias d'hivern en sa cambra riallera, tapisada de sati vert y blau, Rosalía, agafant dolçament son arpa, plena de bells daurats, feya vibrar las cordas ab una delicadesa virginal.

Y volia la gentil Rosalía, al demunt del seu cap tot plé de rinxos d'or, portarhi rosas blanques y fullas de llorer que la encantavan.

Y embadalida ben bé com extasiada guaytava al lluny ahont s'hi dibuixava ab febles lineas un castell enrunat.

Y somniava ab trobarhi allá dalt un anyorat donzell que, com ella, voigués trobar un cor á qui estimar.

En las nits claras la gentil Rosalía restava silenciosa mirant de fit á fit aquell punt negre, l'enrunat castell que s'aixecava al lluny, pahorós, feréstech... Pensava ab un gran ser qu'ella's forjava tenia alli de viurer, en aquell gran casal.

Y aixis passaren anys y anys, migrantse la gentil Rosalía, en sa cambra aromada y riallera.

NARCÍS GILI GAY.

Gibraltar.

S'ha parlat molt darrerament de suposadas intencions dels inglesos respecte á la enagenació de terras espanyolas pe'ls encontorns de La Linea y Algeciras. S'ha dit que desde Gibraltar se té la vista ficsada en els territoris fronterissos, y també s'ha llessat á volar la noticia de que'ls inglesos havian aumentat la guarnició militar de Gibraltar en 40.000 homes.

Tot es cosa que pot molt ben succehir tractantse d'un pahis tan poch previsor com es Espanya, hont ningú's recorda de Santa Bárbara

fins que's desencadena el temporal de trons.. però després (tranquilisintse), després hem llegit que tot venian á ser *fantasias* d'alguns caps-calents, de certs *patrioters* que sempre fan el número hu cuan se tracta d'atiar *el espíritu nacional* ó tocar la corda sensible dels adeptes de la *Marcha de Cádiz*, puig segons se desprén de lo que han dit els diaris británichs, *per ara* podém dormir tranquils.

Sols á titul de curiositat publiquem las dugas vistas, una de la frontera d'Espanya y Gibraltar (La Linea) y un'altra parcial del aspecte de las fortificacions que'ls *estimats* vehins tenen en el Penyo, en el que, segons malas llenguas, s'hi estan fent grandissimas obras de defensa...

Peró, per'xó, dormiu tranquils, politichs!

Ditxas perdudas.

Semblavan vuyt primaveras reunidas las vuyt mossas que treballavan en el taller de sombreros de *madame Argion*; á dir veritat, totes eran entacandoras, rebotant vida y joventut, y expansivas fins al extrém d'haver de rebre més de quatre avisos al dia, pera que las sevas gorjas de rossinyol se tanquessin. Mes, aixis com entre'ls estels n'hi há un que brilla més que'ls altres, també entre aquellas noyas una s'emportava la palma en quant á graciosa y encisera; ben bé's podia dir que l'Agneta era la que rebia més xistes florits dels joves que la veyan passar pe'l carrer.

Estavan en l'epoca en que la tasca era més pesada: *madame Argion* no's movia de la saleta, junt ab la primera oficiala, rebent las visitas de las parroquianas que venian á comprar els sombreros de temporada, y dintre de la cambra de treball no's sentia més que'l burgit gayre bé

imperceptible de l'agulla traspasant las cintas y formas, y la ordenansa freda de la *mademoiselle* encarregada de la vigilancia d'aquellas cadeneras, que tot arreglant plomas, gassas y flors deixavan anar quatre notas de la seva ànima recordant las paraulas del amant ó desitjant las delicias de las afeccions amorosas, encara no experimentadas per alguna d'aquellas vuyt modistetas.

L'Agneta estava ocupada en la confecció d'un sombrero que totes consideravan com el millor de la temporada. Era un prodigi de bon gust y elegancia, y ls adornos de rosas thé y de flors encara més preuhadas, augmentavan la seva distinció. Aquell sombrero era'l tema de totes las conversacions.

—¡Ditxosa la que'l portarà!—exclamava l'Agneta, com sentint una no amagada enveja y al mateix temps satisfacció, contemplant qu'era obra de las sevas mans y del seu ingeni.—De següé serà alguna marquesa la que'l comprarà, donchs el preu no ha de convenir á molts senyoras, per més que'ls hi agradi!—

Madame Argion molts sombreros vengué, més el de l'Agneta no trobava comprador, á pesar d'ésser del agrado de tothom.

Un dia's presentá una senyora elegant, molt ben vestida, rica á jutjar pe'l seu exterior, acompanyada d'un jove distingit y guapo, demanant a *madame* Argion els hi mostressin els sombreros d'última moda. Ne vegeren molts, més cap va ésser del seu gust.

Alashoras la *Madame* cridá á l'Agneta y li digué:

—Porta aquell que vares confeccionar; á veure si serà del agrado d'aquesta senyora.

L'Agneta's presentá al saló portant en las mans aquell sombrero, que sols al véure'l ja no's podia resistir la temptació de comprarlo.

L'Agneta doná una mirada escudrinyadora á n'aquell parell de casats, segons semblava, y's torná tota groga. Procurá dissimular la seva emoció mentres deya interiorment:

—Sí! son ells. La Marieta y'l Lluiset.—

Madame Argion els hi digué qu'era'l millor sombrero que tenia y que la compradora que se l'emportés faria sens dupte furor en la capital, puig era un model de Paris dels de més gust que s'havian confeccionat.

Els hi agradá moltíssim, sobre tot á ella, y convinguts de preu y després d'emprobarsel al devant del ample mirall, *madame* Argion l'entregá á l'Agneta, dihentli:

—Té, posal en una capsa ben bonica —

L'Agneta, tremolosa y frenética, prengué'l sombrero y's retirá á la cambra hont hi havia las capsas y una taula escriptori pera fer els *rebut*s. Al entrar s'assegué en una cadira y devorada per una intensa emoció, murmurava:

—Sí, son ells; ella, la Maria, la filla del nostre masover; ell, en Lluiset, aquell jove riquíssim que venia els estius á passar en el poble uns cuants dias y al que jo vaig despreciar cuan eram tan rics; desenganyat pe'l meu des-

preci y després vejentme pobra, donchs el meu pare ho va perdre tot, s'enamorá de la Maria y s'hi casá, unintse aixís ab la qu'era la meua minyona y la meua amiga! Per sort no m'han conegut; sols tenia setze anys cuan varem venir aquí, y ademés, diuhen qu'estich molt cambiada. Ells, si, son els mateixos; ella, ara molt elegant y rica; ell, guapo y distingit; son felissos; jo no!—

Després, anyorant el benestar perdut, s'aixecá ab furia, y resolta, digué, presa de l'enveja més terrible que puga invadir el cor humá:

—No serà per ella, no, aquest sombrero; no vull que hi vagi bonica ara que jo no puch anarhi y avans me burlava d'ella. En fi, no vull ésser la seva modista!—

Y dihent aixó agafa ab má nerviosa el tinté de damunt de la taula y'l volcá ab rabia sobre'l sombrero que restá fet una llástima, tot esquitxat de mil gotas de tinta negríssima... No tant com l'ànima de la pobra Agneta.

Cuan entrá *madame* Argion á veure perque tardava tant, la trobá ab el cap entre las mans, plorant ab llágrimas amarguíssimas. Era un ser que's condolia de las ditxas perdudas y no per la seva culpa.

Mereixia compassió. Era de planyer.

FRANCESCH OLIVES SIMÓ.

Esplays del cor.

¡Rihém! ¡rihém! ¡oh dona idolatrada!
ja que la joventut ab sa alenada,
dels goigs del món nos convida á gosar,
¡rihém! ¡rihém! sense pensarne, aymia,
que'l goig que avuy nos fa sentí alegría
demá'ns pot fer plorar.

Torna á mos brassos, torna arrepentida,
estrella de ma ditxa ó ma dissort,
que á ma pobra existencia enmalaltida
ets tu tan sols qui pot donarli vida
y ets tu tan sols qui pot donarli mort.

Fugí la nostra Primavera hermosa,
el xardorós Estiu ja's va allunyant,
ve la Tardor y's veu al lluny boyrosa
la sombra del Hivern que's va atansant.

¡Oh, vinal vina ab mi, dona encisera,
avans no arribi el fret dintre del cor,
que evocant els recorts de Primavera
gosarém de la vida y del amor.

BONAVENTURA RAMÉNTOL.

CANSONS POPULARS CATALANAS

La Pastoreta

Al·legre

¿ Què li do-na — rem a la pas-to — re — ta
 què li do-na — rem per a — sarà ta — llar ? So li do-na —
 ri — a u — na ca — put — xe — ta y a la mon — ta — nye — ta la fa —
 ri — a — nar A la mon — ta — nye — ta ne hi ne — va n'hi plou
 y a la ter — ra pla — na tot lo vent ho mou. Sa — ta l'om — bre — ta l'om
 bre — ta l'om — bri flors y vi — o — las y ro — ma — ni.

LA PASTORETA (Harmonisada pe'l Mtre. Amadeu Vives)

Per las Guillerías (1)

II

SANT MIQUEL DE LAS FORMIGAS.

La excursió á «Sant Miquel de las Formigas» ó Sant Miquel de Solterra, per haver pertenescut aquesta montanya al comte de Solterra, es d'imprescindible necessitat per qui vulgui ferse càrrech de las Guillerías en atenció de que es el punt més culminant de la encontrada.

Compta d'alsada demunt del nivell del mar sobre uns 1.200 metros, y sa situació es excelent pe'l magnífich cop de vista que té.

Hi há en son cim, aixecadas sobre la roca viva quatre parets y una cuberta ruinosas que en altre temps fou ermita, mes avuy sols s'hi veu com objecte religiós un cuadro petit ab una estampeta de dit sant, y serveix, més que per altra cosa, de corral pe'l bestia.

La fundació d'aquest santuari, segons contan, fou obra d'un mariner, qui lluytant ab una horrorosa tempesta, invocá la intersecció del sant, prometent edificarli una capella en el cim de la primera montanya que descubris, al fer via cap á terra.

Minvá la tempesta, y bon creyent, com home de mar, fidel á la prometença per alló de, *á sants y á minyons no'ls prometis que no'ls dons*, devallá del vaixell y desseguida cercá la montanya per ferhi aixecar la ermita, resultant que'l turó que atalayá éssent encara molt mar endintre, era el pich de las Guillerías que avuy se coneix per Sant Miquel de las Formigas.

No's diu pas el nom del mariner, que á ben segur seria barceloní, per alló de Sant Miquel del Port, o's nomenaria Miquel, explicantse aixís la devoció al esmentat sant. Tampoch ficsan la fetxa en que ocorregué aquest cas.

El sobre-nom de «las formigas», l'ha prés per la rahó de que en els mesos d'Agost y Setembre, aquets insectes alats, en cantitats excessives, muntan al cim, y com al sortir del niu no saben tornarhi, ni menys baixar, troban els petits pelegrins la mort sota las ruinas de la capella, y á voltas sos cadavres hi son á cabassadas.

El camí desde la «Font picant» á «Sant Miquel», que's pot fer en cabalgadura, es deliciós, encantador. Per darrera del hotel y per una casi carretera s'arriba enfront de la fàbrica de serrar, ahont un pont de tronchs divideix la ruta; á la dreta vers «Sant Miquel», y á la esquerra cap al santuari de la Mare de Deu del Coll, Carós y Susqueda.

Passada la fàbrica de serrar, voltant y revoltant la montanya ab bosch per totes parts, sense fatiga s'arriba al «Soler», grandiosa masia, propietat de don Francisco Martorell, assentada á la falda de la mateixa montanya de «Sant Miquel». El pahissatge que's domina es hermós, las boscurias immensas, sols aclaridas pe'l conreu

que hi há entorn de la masia. El «Soler» es una de las pagesias més notables de las Guillerías, gran, espayosa, de tres pisos d'alsada ab hermosas galerías á la part del devant. Els carlins en la passada guerra civil ne feren hospital de sanch, y á fe que no podian pas triar millor punt en tota la encontrada.

Per devant del «Soler» cap á la dreta, el camí carreter passa á ésser sols de ferradura y ja no's deixa pas gens ni mica el bosch que atapahit de castanyers y alsinas continúa fins al cim, sols que á'n els arbres substitueixen las falgueras, bruchs y ginesteras y alguna que altra feixa de trumfas, molt pocas.

A mitja hora del «Soler», cap amunt, ve el mas Borrell, també á la falda de la montanya, pintoresch, més petit que son vehi, bastant amagat per l'arbreda, també té conreu y á un tir de pedra una font molt rica y fresca. El cop de vista de las fondaladas de las Guillerías es admirable.

La pujada segueix no essent penosa, ni sobtada, el camí descriu una marrada llarga per traspasar á l'altra part de la serra, ahont el bosch es tot de bardissa y faxina baixa ab alguns que altres arbres, escassos y raquitichs.

El panorama ha cambiat, al enfront s'ovira la montanya de Sant Geroni, altra de las Guillerías, que té una capella en son cim, y vers la vall el Ter per dessota d'Anglès fins més enllá de Girona, una futralada de montanyas á l'altra part, al fons d'ahont geuhen els pobles de Susqueda y Carós.

Finalment s'arriba á dalt després de tres minuts d'enfilarse per roca lliscosa, y pera ferse càrrech de la grandesa del espectacle que's disfruta, deixém la paraula á don Victor Balaguer contant sas impresions en una ascensió que feu á dita montanya.

Traduhim del malaguanyat poeta:

«Aquesta montanya, situada en el cor de las Guillerías, no pareix sinó que's un observatori aixecat pe'l Gran Esperit d'aquestas soletats pera abarcar tots els seus dominis

»Se veu desde allí gran extensió de terror y se disfruta el vast panorama que devant dels ulls se desplega. Sols limita l'horitzó, per un cantó la vasta cordillera dels Pirineus descapdellantse en anfiteatre fins arribar al Montsoliu que's destaca imponent en sa gran magnitut.

»Pe'l altre costat se tanca l'horitzó ab el mar blau, com ab tanta propietat s'ha anomenat al Mediterrani. Lluny, molt lluny s'oviran els barcos que creuhan per totes direccions, y junt á la costa las barcas del pescador ab sa característica vela llatina, parescudas á errants aus marinas. Al fons, com una boyra, s'euhen las montanyas de Mallorca, y més cap aquí, á un extrém, las illas Medas y'l grandios golf de Rosas.

»Diferents pobles y localitats, com bombollas del terror apareixen á la vista. Girona la valenta, la avuy pacífica Vich, y molts pobles y caserius que vistos desde'l cim no son més grans

(1) Vegis el número 60 de CATALUNYA ARTÍSTICA.

que nius d'aucells. El Montseny, que aquí s'imposa per totes parts, avansa pera impedir que's vegi la poderosa Barcelona; però en cambi, pot veurers en tota sa bellesa el cristià Montserrat.

»Y tot això en mitj d'una critica confusió d'objectes y de cosas, de montanyas altaneras que desde dalt semblan pilots de terra que podria saltar un noy, de rius soberbs que's desembolican com cintas, de barranchs y abims profonds que s'oviran com petitas escletxas, de frèstegas sinuositats que semblan ésser correctas y graciosas ondulacions, tot pera demostrar que las grandesas de la terra son raquiticas y desneridas en el espay.

»Y tot això embolcallat en grans masses d'arbres com no coneixem en las ciutats, com sols se troban en el cor de las montanyas y á las riberas dels rius, nogueras, avellaners, faigs, alsinas, roures, castanyers, verns y pollancre, tot barrejat y d'abigarrat conjunt ab sos colors, sas veus, sos matissos, sas tintas, sos remors y sos mormulls.

»Y la veu del riu puja desde la vall, y l'ànima se desprén del cos pera aixecarse en éxtasis d'amor infinit, y tot apareix hermós, y dols, y harmónich als ulls de la misera criatura que ho veu desde'l cim y tot esclata y lluheix en bellesas, las montanyas en apretadas y continuas masses, las valls en color, las selvas en sombras, els ayres en perfums, els rius en remors, en harmonia'ls espays y'ls horitzons en llum.

»Una cosa desconeguda y superior s'apodera allavoras del ànim de tots cuants s'agrupan al petit plà de l'ermita passant per la mateixa emoció, rebent per igual idénticas impresions, y cadascú sent com l'ànima s'aclofa de genolls en son interior, y tots pregan y resan, sense donarsen compte, el creyent en sa prosa preceptiva, el poeta en son major grau de poesia, el filosof ab el rigor de son escepticisme, y ab la fe en sas propias negacions l'ateu.»

Tornats á la prosa, després de las pintorescas frases del poeta, cal pensar en el descens per sa mateixa ruta, ó agafant vers la torre d'en Vilavecchia, assentada en una joliu collada, fent via cap á Sant Hilari, ó bé, si el guia no es dolent, pot la gent de peu devallar al fons de la vall cercant el Ter, passar per Carós, ribera amunt trobar Susqueda; montar desseguida altra volta pera visitar el santuari alegroy de la Mare de Deu del Coll, devallar fins al moli de baix per devant del mas Carbonell y tot planer agafar el camí carreter, camí dels enamorats, per las Illas, y al càurer de la tarde entrar de nou al hermós y comfortable establiment de Mr. Martin.

Aquesta segona part de nostra excursió, una mica pesada, completa en gran part el coneixement de las Guillerias y deixa á'n el *touriste* una impressió grata del terrer que ha seguit, fent coneixement d'aquest tros de Catalunya, ahont encara hi regnan las costums patriarcals dels nostres revasavis.

R. FRANQUEZA Y COMAS.

Bibliografía.

LLIBRES Y PERIÓDICHS REBUTS EN AQUESTA REDACCIÓ.

SIGLO PASADO.—Ultim llibre de Leopold Alas (Clarín).

Poch temps després d'ocorreguda la mort del insigne escriptor, el Centro editorial de Madrid, «Literatura y Arte», ha publicat aquest volúm de 200 planas que conté una interessantíssima colecció de treballs crítics del malaguanyat mestre.

Pochs escriptors dels contemporanis han contribuït com *Clarín* á la cultura, censurant ab sinceritat y energia las intrusions en el camp de las lletres y anatematissant á tots els que, sense condicions pera ferho, s'atrevien á posar la mà barruera sobre la literatura.

Y poch's llibres dels publicats pe'l perdut autor de *La Regenta*, donarán idea clara del caràcter y de la importancia de son treball crílich com el llibre que'ns ocupa: *Siglo pasado*.

En ell l'autor ha reunit alguns triats treballs crítics de tal importancia, que sa lectura será sempre d'actualitat y de profitosa ensenyansa. Basta'l coneixement d'algun d'ells pera apreciar l'extraordinari mérit del eminent literat injustament robat á la Vida per la Mort.

En las planas de *Siglo pasado* hi van condensadas tota la inteligencia, cultura y observació penetrant del castís escriptor. Es un llibre que será molt llegit.

Luxosament editat se ven en el Centro editorial «Literatura y Arte», Pizarro, 13, Madrid, y en todas las librerías de provincias y de Barcelona, al preu de tres pessetas l'exemplar.

GARBA LITERARIA.—Poesietas de Joan Durán Vila, ab un prólech de Joan Costa Deu.—Preu: 2 rals.—Sabadell, 1901.

Es un tomet de 44 planas que conté unas vint composicions en vers, algunas d'ellas escritas ab espontaneïtat.

ENFILALL.—Poesías de Joseph Duró y Gili, ab una carta-prólech de nostre company de Redacció Antón Busquets y Punset.

En molts de las poesías que componen aquest volúm, s'hi notan, com diu el *prologuista*, «influencias d'altres poetes...» «pró, ab tot, es ben digne d'aplaudir el bon gust que ha tingut en escullir sos mestres y models.»

Efectivament, el senyor Duró y Gili ha seguit escolas que, á pesar de son platonisme, sempre figurarán en las lleys de nostra musa, per més que'l moviment ó las evolucions estrambóticas de alguns *reformaders*, pretenguin enderrocarlas.

Es, en resúm, *Enfilall*, un aplech poèlich forsa recomanable. Algunas de las poesías que l'avaloran han sigut publicadas ja en el nostre periódich.

BIBLIOGRAFÍA ESPAÑOLA.—N.º 8.—Revista general del Art del llibre que's publica quinzenalment á Madrid.

ARXIVER.

*
* *

Cuan la hermosa joventut
te convidava al amor
gosant anava'l teu cor
escarnint á la virtut.

Volent al món enganyar,
trobante vella y xacrosa
avuy fas la religiosa
de genolls davant l'altar.

Resant ab fingida veu
buscas que'l cel te perdoni...

Ahir la carn al dimoni,
avuy els ossos á Deu!

J. LABRANYA ORIOL.

NOVETATS

I MARITI, de Torelli.—UNA BOLLA D' SAPONE, de Bersezio.

Dugas obras ens ha donat á conèixer darrerament la companyia italiana y cap de las dugas es notable y cap de las dugas pot interessar gens ni mica al públich inteligent que ja comensa á assistir als estrenos del Novedats ab una indiferencia enervadora. No passém de melodramas y de vaudevilles sense solta... ¿Es que la Vitaliani veu al públich de Barcelona tant avall que'l judica incapás de sentir emocions purament artístiques? ¿Es qu'está convensuda de que'ls seus esforços en bé del art veritable se perdrian en la buydor? Certament qu'entre nosaltres hi han molts superficials, però no tot son superfícies.. No dupti la Vitaliani de que'l grupo escullit aculliria ab entusiasme las novetats interessants que presentés y recordi que'l seu gran écsit ha sigut *Maria Stuard*. Tant de bo que no la veyém més estrenar comedietas artificiosas que, si bé broda deliciosament, no li proporcionarán cap écsit d'aquells que no oblidan may més ni l'espectador ni l'artista...

Insistím en aquest punt perque sento una veritable re cansa al pensar en el día ja proper en que'ns deixarà la gran actriu. Jo voldria que al anarsen hagués creat algún nou personatge immortal—un'altra *Hedda Gabler*—per tenir un recort ben intens de la seva darrera estada á Barcelona. Fins avuy hem vibrat ab la tragedia de Schiller que recordarém tots els joves com una gran emoció de la nostra joventut... Aixís demà s'ajuntés un'altra gran figura desconeguda á n'aquella figura tan hermosa.

Y ara, deixant apart consideracions més ó menys oportunas, passaré á parlarvos dels dos estrenos darrers.

He apuntat que *I mariti* y *Una bolla di sapone* son dugas comedias defectuosas á tot serho. *I mariti* té cinch actes y no passa casi res en tots cinch. La comedia sembla feta pera presentar á uns cuants matrimonis diferents. Todas las escenas tendeixen á detallar els personatjes que, malgrat els esforços del autor, resultan descolorits y vul-

gars. Aquell marit gelós es ridícul y sencill com tots els gelosos de comedia y lo mateix pot dirse del disolut y degenerat. Tots fan y diuhen lo que diuhen y fan tota els gelosos y disoluts y degenerats de teatro; l'un corre sempre nerviosament al darrera de la seva dona, l'altre busca á las altrás donas y fa sofrir á la seva y el de més enllá mor d'una malaltia... Son las eternas figuras de cartró sense una observació nova, sense una frase nova que reveli una mica de profunditat! He llegit no se ahont que *I mariti* era l'obra d'un veritable observador. Ja tenia rahó la vella... Els únichs personatjes una mica interessants son la parella que representaren en Duse y la Farina y algún altre secundari. El que representava en Rizzotto es magnífich: es aquell etern jove desinteressat que's sacrifica per tots y's fa estimar de tots y arregla todas las cosas, y cuan arriba l'hora del premi desapareix d'escena aixugantse una llágrima... no vol la seva felicitat á cambi de la desgracia d'un altre! Acostuma ser soldat ó mariner y se'n va á corre terras ó s'embarca. May més ningú'n sab una paraula... Es el mateix jove qu'entendria als nostres avis y quí sab si entendria als nostres fills.

Una comedia mancada d'idea, d'acció y de caracters si consegueix passar ja fa prou. *I mariti* va passar gracias á la execució admirable que va enlluernar á molts qu'atribuhen els mérits dels actors á la comedia esquifida. No vull citar á ningú perque tots els artistas contribuïren á arrodonir el cuadro.

Una bolla di sapone es una comedia ab escenas de vaudeville. En el primer acte s'entretenen en escriure una carta que després va passant de má en má donant lloch á una pila d'incidentes cómichs—diguemne cómichs.—Al final, com era necessari que passés, se descubreix tot y s'acaba la comedia. Agunas frases son graciosas, algunas situaciones fan riure, y... res més! Es clar que l'autor no s'ha proposat altra cosa que fer passar una estona agradable, però que volen que'ls diga, trobo que representant *Una bolla di sapone* la companyia italiana no fa més que perdre'l temps y sortirse del seu element.

Al parlar de la execució no pot dirse sinó que va ser encertada, que la Vitaliani diu el seu paper com sempre, que en Sainati va estar graciós com sempre, que en Duse... etcétera. Jo crech que'ls actors de Novedats poden aspirar á molt més que á un judici ab frases fetas, però las obras qu'estrenan son tan poca cosa que no donan lloch á cap mena d'entusiasme.—P. CREHUET.

* * Quina emoció més fonda ens feu sentir dissapte la Vitaliani ab *La Tosca*! Las tendresas de la dona enamorada, ingenua, del primer acte, la llytta sostinguda en el segón, la resolució venjativa en el tercer, y'l dolor expressat en el final; tot ens ho filtrá á l'ànima ab sas fluctuositats, ab sos gestos, ab sas expressions de rostre, ab son dir segur y ab sos moviments justos y may descompostos. També el senyor Duse va impresionarnos; es un actor; expressa y diu notablement. El personatge *Scarpio* no podia trobar millor intérprete. Va agradarnos molt el senyor Zoppetti, que interpretá el *Mario* ab gran naturalitat.

Repetím que la representació de *La Tosca* ens feu sentir tota la intensitat artística. No'ns ocorregué lo mateix ab *La principesa Georgio*, per l'índole de l'obra, no perque la Vitaliani no estigués á gran altura, que sí va estarhi, sinó per la poca consistencia de las produccions d'en Dumas (fill).

TÍVOLI

Diumenge va despedirse del públich la companyia de sarsuela gran que actuava en aquest teatro.

El dimecres havia tingut lloch el benefici de la primera tiple senyoreta González, qui, durant la representació de *El corazón y la mano*, escoltá molts aplausos, rebent, además, vistosos presents de rams de flors.

Aquest teatro permaneixera tancat fins á últims de mes, obrintse de nou ab la *troupe* acrobática de l'Alegría.

Nostres folletins.

Causas ajenas á la nostra voluntat ens privan de comensar en aquest número, com havíam promés, la publicació del hermós poema de MOSSÈN JACINTO VERDAGUER,

CANIGÓ

lo que farém en el proxím número, oferint á nostres llegidors, com á compensació, en lloch de **vuyt, 16 planas** de la grandiosa obra, joia de nostra literatura.

Repartim avuy las primeras **4 planas** de la interessant novela d'en Manel Folch y Torres.

L' APOSTOL

premiada en nostre primer Certamen.

SUSCRIPCIÓ PÚBLICA

destinada á aumentar els ingresos pera'l Monument á FREDERICH SOLER, quals donatius no podrán excedir de **una pesseta**, al objecte de donar á la suscripció caràcter popular.

De las cantitats recaudadas se'n farà entrega á la *Comissió Executiva del Monument*.

Total, 31'20 ptas.

Continúa oberta la suscripció en la Redacció de CATALUNYA ARTÍSTICA.

Es probable que molt aviat se celebri una exposició de dibuixos y pinturas del que fou nostre bon amich el malaguanyat artista Joseph Lluís Pellicer.

Cas de celebrarse, l'Ajuntament cedirà un local apropiat.

Hem rebut el cartell del primer Certamen Literari que'l día 24 del mes entrant celebrarà el Centre Regionalista de Sarrià.

S'ofereixen XIV premis á treballs poètics y en prosa de diferents temas, y el plasso pera l'admissió fineix el 10 de

Setembre, diventse remètrer las composicions al senyor Secretari del Jurat, don Lluís Tintoré, carrer Anglè, 17 (Sarrià), en la forma de costum.

No publiquéim el cartell enter per falta d'espai, però queda visible en nostra Redacció á disposició de qui vulga enterarse'n.

Ab satisfacció devém fer constar que en la major part de las festas d'aqueixos últims días ha sigut molt demanada la hermosa sardana *L'Aplech de Farnés*, del mestre Guiteras, premiada en nostre primer Certamen Literari-Musical, essent per tot hont s'ha executat repetida á prech del públich y extraordinariament aplaudida.

Ha visitat nostra Redacció el setmanari catalá *Baluart de Sitges*, ab el que hi deixém establert gustosament el cambi.

També ha reaparegut el setmanari de Badalona *Gent nova*, de quina visita ens alegrém, retornantli el cambi.

Acaba de morir en sa residència dels encontorns de París el notable mestre compositor Audran, célebre autor de las xamosas partituras de *La Mascota*, *Miss Helyett* y d'altras no menys populars y enjogassadas.

Deixa inédita la opereta *Le Curé Vincent*, que s'estrenarà en el teatro de la Gaité, de París.

Com havíam anunciat, la nit del 15 del corrent, ab motiu de la festa major de Gracia, en el teatro del «Casino

Nota Fresca.

—Rediez! Yo sudando el kilo y estos rechidores haciéndome dentetal... De buena gana iría hasta la primera bota!

Artesano», d'aquella barriada, s'hi representà el drama històric de García Gutiérrez, *Venganza catalana*, y la pesa del malaguanyat Frederich Soler (Pitarra), *La vivó del estornell*. En abdués obras tots els artistes que hi prengueren part treballaren de gust, conquistantse l'aplauso de la nombrosa concurrència que feya lluhir l'elegant saló-teatro.

Ells balls que durant las dugas nits següents hi tingueren lloch també estigueren molt concorreguts, abundanthi, com es natural, las xicotas vistosamente adornadas.

Ens escriuhen de Perpinyà pregantnos la noticia, que'l Bisbe d'aquella Diòcessis ha encarregat la direcció del Col·legi de Sant Lluís Gonzague, á Mossén Patau, antich alumne de Sant Sulpici, llorejat ademés del Institut Catòlic de París.

El Col·legi de Sant Lluís es al *Ensanxe* de Perpinyà, al mitj d'espayosas y bellas hortas, hont el temps es tan dols y el cel té tanta puresa com á la mateixa Provensa; de manera qu'es un dels millors establiments del mitj-día de Fransa, oferint á las familias tot lo que puguin desitjar tocant á la salut, instrucció y educació dels infants.

El Director de dit Col·legi té'l propòsit d'establir cursos y estudis especials pera'ls joves catalans, cada día més numerosos, que volen aprendre y coneixe la llengua francesa.

En aquella terra rossellonesa, germana de la nostra, que té'l nostre mateix parlar, las nostras costums y ahont s'estima tot lo que estimém, els infants de Catalunya hi serán com en sa propia casa; ne tornarán ab un amor més gran per nostras tradicions, per nostra patria, y sabrán la llengua francesa, quina coneixensa es de las més profitosas.

El Director se ofereix á dirigir el prospecte complet del Col·legi de Sant Lluís, á las personas y á las familias que li demanin.

Diumenge vinent se representarán en el teatro del «Centro Lliberal Monárquich» del districte seté, las sar-sueletas *Lo pasado pasado*, *Un gatito de Madrid* y *El lucero del alba*.

A tots els que presentin en l'Administració de CATALUNYA ARTÍSTICA els folletins en bon estat del drama en tres actes *Riu avall*, d'en Manel Rovira y Serra, se'ls entregarà un exemplar encuadernat mitjansant l'import de 10 céntims de pesseta.

CATALUNYA ARTÍSTICA se ven á París, Boulevard Montmartre, Kiosque núm. 50, de Mme. Scheneider.

ENTRETENIMENTS

Cartas estiuhencas,

desde Vilafresca.

XARADA

III

Aprofito un ratet (y un tros d'espelma que hi trobat al Hostal sota d'un catre), pera endressaus aquesta, escrita en llapis perque la tinta aquí va molt escassa. ¡Quin poble Vilafrescal... Es molt cert que aquí son frescos els ayres, pro jo si qu'estich fresch aquí *hu segona* aquesta gent que *tres* molt de salvatge. Figureus que ab las meas tonterias vaig lograr *una-dugas-terça-cuarta* á un grapat de vehins, que tots els vespres venían al Hostal, y s'hi abonavan lo mateix que las moscas al paper Tangleffot. Jo allí probava ab diferents *total* poguels distreure, y'ls feya endevinallas y versos ense solta, pro ab molts ripis, perque a'n aquí tot passa. L'altra nit, vareig *tres-cuarta'l* capritxo de felshi una xarada, pro com no hi entengués ningú pilota van pensar-se que á tots jo me'ls rifava y als crits de—*¡Cinchi!*... ¡es boig! ¡foral! ¡trayeulo! no se pas com no varen aplastarme; ¡fins me varen tirá una criatura de bolquers, que no anava poch... mullada! Si allí no arriba á haverhi l'arcalde qu'es un home res...pectable, prou á dormi ab Sant Pere tot de dret aquell dia me'n anava. Aixís, doncas, agafo la maleta y la dona y me'n torno cap á casa: pro, aquets vilafresquins, d'aquella feta se'n han de recordar; puig me trobo ara que dech aquí al Hostal vintivuyt duros, deu rals á cal barber, trenta á la plassa y cuarenta al Cassino. Si no'ls van á cobrar á can Xixanta be prou se quedarán tots á las foscas. Hasta la vista, noys, que se m'acaba la espelma y la paciència; el vostre intim amich

J. STARAMSA.

Solució al del número passat.

Xarada: *Ho-me-o-pa-ti-a*.

Fidel Giró, impresor.—Carrer Valencia, 311, Barcelona.

CATALUNYA ARTÍSTICA

SETMANARI IL·LUSTRAT de Literatura, Arts y Teatros.

Redacció y Administració: — Raurich, 20, principal. — (X) ha bussó á la porta.)

DIRECTOR: J. AYNÉ RABELL. — ADMINISTRADOR: BARTOMEU LLURÓ

12 planas de text degut als millors prosistas, poetas y crítichs regionals. — 4 de novela ilustrada.

8 de folleti dramátich. — Grabats y dibuixos de notables artistas.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ: BARCELONA, trimestre 2 pessetas. — FORA, mitj any 4 pessetas.

EXTRANGER un any 12 franchs. — NÚMERO CORRENT, 15 céntims. — NÚMERO ATRASSAT, 20 céntims